

ТАҚРИЗИ

муқарризи расмӣ ба кори диссертационии Ғаффоров Абдушукур
Одинашоевич дар мавзӯи «Хусусиятҳои грамматикӣ ва маъноии ибораҳои
феълӣ дар забони адабии тоҷик» (дар асоси маводи осори мансури асрҳои
XV-XVI) барои дарёфти дараҷаи илмии доктори илмҳои филологӣ аз рӯйи
ихтисоси 10.02.01 – Забони тоҷикӣ

Забони адабии тоҷикӣ дар тӯли таърихи инкишоф ва рушди худ роҳи
дуру дарози таърихро паси сар карда, дар ин раванд ташаккулу таҳаввул
ёфта, низоми луғавию грамматикӣ худро суфтаю мукамал
гардондааст. Пас аз он ки дар асрҳои IX-X ташаккулёбии забони адабии
тоҷик анҷом меёбад, тамоми меъёрҳои фонетикӣ, морфологию
синтаксисӣ ва луғавию услубӣ дар низоми забони адабии тоҷикӣ муайяну
муқаррар мегарданд ва тӯли садсолаҳо ин меъёрҳо барои соҳибони забон
чун раҳнамо хизмат намуда, ба тағйирот камтар дучор мегарданд.
Анҷоми ташаккулёбии забони адабии тоҷикӣ дар ин марҳилаи инкишофи
забон ба низоми давлатдорӣ хонадони адабпарвари Сомониён низ саҳт
марбут аст, зеро ин хонадони адабу фарҳангпарвар бо гирд овардани аҳли
эҷоду суҳан ва олимону пажӯҳишгарон дар баробари бунёди давлати
бузурге барои ташаккулёбии забони тоҷикӣ низ мусоидат карданд.

Албатта, дар раванди инкишофи худ вобаста ба ҳаёти сиёсӣ
иҷтимоӣ ва фарҳангӣ забон гоҳо ба тағйироту иловаҳо низ рӯ ба рӯ
мегардад, вале дар умум низоми умумии меъёри худро аз нигоҳи луғавию
грамматикӣ ҳифз менамояд.

Дар раванди рушди таърихӣ худ забони адабии тоҷикӣ дар
муддати қариб панҷсад-шашсад сол ба ҳодисаҳои гуногуни таърихӣ рӯ ба
рӯ мегардад, мудхистарин ҳодисаи таърихро дар мисоли ҳуҷуми муғул
ба ин сарзамин паси сар мекунад, вале абармардони илму адаби ин
сарзамин забон ва сохтори онро ҳифз мекунанд.

Дар ин росто, аз ҷониби Ғаффоров Абдушукур Одинашоевич мавриди баррасӣ, таҳқиқ ва таҳлил қарор додани мавзӯи «Хусусиятҳои грамматикӣ ва маъноии ибораҳои феълӣ дар забони адабии тоҷик» (дар асоси маводи осори мансури асрҳои XV-XVI) барои дарёфти дараҷаи илмии доктори илмҳои филологӣ хеле муҳим арзёбӣ мегардад, зеро дар ин марҳилаи таърихӣ асоси инкишофи минбаъдаи забон муайян мегардад. Дар равани инкишофи забон баъзе унсурҳои грамматикӣ аз байн мераванд ва забони тоҷикӣ аз нигоҳи равиш ва услуб ба марҳилаи нави инкишофи худ ворид мегардад, ки баъзан онро муҳаққикон услуби мовароуннаҳрӣ номидаанд.

Муҳаққик дар интихоби маводи таҳлилию таҳқиқотии худ, ки онҳоро аз осори адибони асрҳои XV-XVI гирд овардааст, ба ин ҷанбаи рушди забон низ таваҷҷуҳ кардааст, ки барои илми забоншиносии тоҷик хеле муҳим арзёбӣ мегардад.

Агар ба таърихи таҳқиқи забони адабии тоҷикии асрҳои XV-XVI назар кунем, дармеёбем, ки аксари муҳаққикони забоншинос бештар ба таҳқиқи масоили луғавию услубии осори адибони ин марҳилаи таърихии забон таваҷҷуҳ карда, ҷанбаи морфологию синтаксисии забон дар ин зинаи инкишофи забон таҳлилу таҳқиқ нагардидааст.

Муаллифи диссертатсия зимни баррасии кори илмии худ 8 асари хеле машҳури адибонеро, ки дар асрҳои XV-XVI эҷод шудаанд, ба ҳайси манбаи таҳқиқ интихоб кардааст.

Агар ба қисмати муқаддимавии кори диссертатсионии мазкур назар кунем, дар меёбем, ки диссертант тамоми меъёрҳо ва талаботҳои таълифи корҳои илмиро риоя карда, дар ин бахш доир ба мубрамият ва зарурати мавзӯъ, дараҷаи таҳқиқ, ҳадафи асосӣ ва вазифаҳо, асосҳои назариявӣ ва методологӣ, усулҳо, нағзониҳои илмӣ, аҳамияти назариявӣ амалӣ ва татбиқи натиҷаҳои таҳқиқи мавзӯъ ба таври муфассал маълумот додааст.

Боби аввали кори диссертатсионӣ бештар ҷанбаи назариявии таҳқиқотро фаро гирифта, дар он аксари корҳои илмию таҳқиқотии доир

ба омӯзиши ибора, аз ҷумла ибораҳои феълӣ, ки дар забони тоҷикӣ таълиф шудаанд, мавриди таҳлил қарор гирифтаанд.

Дар бахши муқаддимаии қор диссертант чунин таъкид кардааст: «Омӯзиши ибораҳои феълӣ барои илми забоншиносӣ имкониятҳои васеъ фароҳам меоварад. Вай имкон медиҳад, ки таҳқиқгари забон ба табиату хусусият ва қонуну қоидаҳои ҷумла ва ибора ва бисёр масъалаҳои мураккаби грамматикаи забони тоҷикӣ, аз ҷумла таснифи ҳиссаҳои нутқ, феълҳои таркибии номӣ, ифодаи намуди феъл, пешоянду пасояндҳо ва ғайра ба таври дигар таҷдиди назар намояд» [Диссертатсия, 19].

Барои асонок кардани назари худ муҳаққиқ ин боби диссертатсияро ба чор зерфасл ҷудо карда, доир ба таърихи омӯзиш ва назару афкори забоншиносони Ғарб, рус, тоҷик ва муҳаққиқони асрҳои миёнаи тоҷик маълумоти муфассал додааст. Зимни баррасии фаслҳо доир ба комёбиҳои пажӯҳишгарон ва камбудию норасоии онҳо дар рафти баррасии масоили ибора муҳаққиқ назари худро дар асоси назарияҳои эътирофшудаи олимони забоншинос баён кардааст.

Доир ба муносибат, умумияту фарқияти ибораҳои озоди синтаксисӣ бо ибораҳои фразеологӣ ва ифодаҳои маҷозӣ мо (муқарризи ин диссертатсия) дар рисолаҳои илмии худ баъзе андешаҳоро баён кардаем, ки онҳо аз мадди назари муаллифи диссертатсияи мазкур дур мондаанд. Агар муҳаққиқ доир ба ин назари мо афкори ноқидонаи худро иброз менамуд, боиси пазириш қарор мегирифт.

Дар зерфасли боби чорум - “Баррасии ибораҳои феълӣ дар осори асрҳои миёна” ном дорад, мақсади муҳаққиқ чандон равшан нагардидааст, зеро дар ин фасл бештар масъалаҳои ташаккули ибораҳо бо пешояндҳо мавриди таҳлил қарор гирифтааст. Муаллифро мебоист, ки ин фаслро бо фаслҳои пешин ҳамоҳанг месохт ва ё онро яке аз фаслҳои дигари боби дуюм қарор меод.

Дар маҷмӯъ, муҳаққиқ зимни баррасии ин фасли диссертатсия ба натиҷае расидааст, ки дар забони ин марҳилаи таърихии забон ибораҳои

феълӣ бештар бо ду навъи воситаи грамматикии алоқа, яъне алоқаи вобастагӣ (пешояндҳои пасояндҳо) ва алоқаи ҳамроҳӣ сурат мегиранд, ки ин назарро ӯ дар асоси маводи зиёде аз осори адибони ин давра собит сохтааст.

А. Ғаффоров дар боби дуоми диссертатсия зери унвони “Ибораҳои феълӣ бо пешояндҳои асли” масъалаҳои ташаккули ибораҳои феълӣ тавассути пешояндҳои аслии *ба, дар, аз, бар бо, барои, то, то ба, бе, ҷуз* (*ҷуз аз, ҷуз ба, ба ҷуз, ҷуз бар*)-ро мавриди таҳлил қарор додааст. Барои муайяну мушаххас гардидани вазифаҳои грамматикии ҳар як пешоянд дар ташаккули ибораҳои феълӣ, ҳар як пешояндро зерфасли алоҳидаи ин боб қарор додааст.

Яке аз вижагиҳои хоси ин боб дар он зоҳир мегардад, ки муҳаққиқ зимни баррасии мавод ва таҳлилу таҳқиқи пешояндҳои мазкур дар таркиби ибораҳои феълӣ ба ҷанбаҳои омории онҳо низ тавачҷуҳ зоҳир кардааст. Масалан, дар мавриди пешоянди *ба* чунин ибрози назар кардааст: “Дар сарчашмаҳои хаттии давраи таҳқиқ пешоянди *ба* дар таркиби ибораҳои феълӣ зиёда аз **860** маротиба дучор гардид ва ин аз он шаҳодат медиҳад, ки пешоянди мазкур аз ҷиҳати доираи истифода аз пешояндҳои сермаънову сервазифа маҳсуб меёбад” [Диссертатсия, 72].

Дар зимн доир ба тобишҳои маъноии пешояндҳо низ дар асоси маълумоти фарҳангу лугатҳо ва асарҳои назариявии забоншиносӣ баъзе фикру андешаҳои худро баён кардааст.

Муҳаққиқ мавқеи пешоянди *ба*-ро дар таркиби ибораҳои феълӣ таҳлил намуда, нақши онро дар шаклгирии ифодаи муносибатҳои пурқунандагии равои шудани амал, таъинот, машғулият, ивази предмет, бо тобиши макон, муносибат, ҳамроҳӣ ва монанди инҳо нишон дода, доир ифодаи муносибати ҳолии ин пешоянд мисолҳои зиёдеро таҳлил намудааст.

Дар зерфасли дигар доир ба ибораҳои феълӣ бо пешоянди *дар* маълумот дода, мавқеъ ва нақши онро низ дар ташаккули ибораҳои феълӣ

ба риштаи таҳлил кашида, доир ба тобишҳои маъноии он маълумот медиҳад ва ба маънои пешоянди *ба* омадани ин пешояндро дар асоси мисолҳо нишон медиҳад.

А. Гаффоров дар саҳифаҳои 164-165 “Чадвали басомади феълҳо бо пешояндҳои асли дар таркиби ибораҳои феълӣ”-ро оварда, доир ба 18 феъле, ки тавассути пешояндҳои аслии зикршуда ибораҳои феълӣро ташкил медиҳанд, маълумоти оморӣ пешниҳод кардааст.

А. Гаффоров боби сеюми кори таҳқиқотии худро “Ибораҳои феълӣ бо пешояндҳои номӣ ва пасоянд” номгузорӣ карда, дар қисмати муқаддамотии он доир ба пешояндҳои номӣ баҳс карда, ба натиҷае расидааст, ки “пешояндҳои номӣ низ чун дигар пешояндҳо ба гурӯҳи воситаҳои алоқаи калимаҳо дохил намудан мумкин аст, зеро маънои луғавии онҳо ба маънои грамматикашон асосан баробар аст”. Аз ин бармеояд, ки пешояндҳои номӣ ва таркибии номӣ дар дохили ҷумла ҳангоми барқарор кардани муносибатҳои грамматикӣ то андозае маънои луғавии худро маҳдуд карда, бештар дорой маънои грамматикӣ гардида, ҷузъҳои ҷудонопазир мегарданд. Дар қолаби пешояндҳои таркибии номӣ ин вижагиро мушоҳида кардан мумкин аст, зеро дар онҳо баъзан ҷузъҳоро аз ҳамдигар ҷудо кардан ғайриимкон аст.

Зимни баррасии ин боб муҳаққиқ як қатор пешояндҳои таркибии номӣро зикр мекунад, ки онҳо бо калимаи *дар* сурат гирифтаанд. Муаллиф менависад: «Ба ин гурӯҳ пешояндҳои номии **дари**, **ба дари**, **дар дари**, **аз дари**, **ба дари**-ро дохил намудан мумкин аст. Ибораҳои, ки бо пешояндҳои номии **дари** (40 б.), **ба дари** (44 б.), **бар дари** (34 б.), **аз дари** (24 б.), **дар дари** (8 б.) сурат гирифтаанд, дар даромадгоҳ ва ё дар даруни маконе қарор гирифтаан ё рӯй додани амалро ифода кардаанд: *бо феъли даромадан: Ногоҳ марде ғариб ва соҳибвучуд бо чанд ғулом аз дари масҷид даромад [338; 280]. Ногоҳ Мавлоно Халил аз дари хона даромад [336; 923]. Дар ин суҳан будем, ки ғулом занҷире ба даст аз дари хона даромад [336; 1037]*» [Диссертатсия, 181].

Ба андешаи мо, дар ин маврид вожаи *дар* то андозае маънои лугавии худро хифз намуда, тобиши маъноӣ гирифта, сермаъно гардидааст ва ба маънои маҷозӣ омадааст, зеро маънои пешояндии он чандон равшан нест.

Муҳаққиқ низ ин муносибатро ҳис карда, зикр менамояд, ки дар шаклҳои таркибӣ ҷузъи *дари* бештар дар алоқаи суҷуд буда, он танҳо ба ибора тобиши маъноӣ мебахшад... Шакли содаи пешоянди номии изофии *дари* дар забони «Бадоеъ-ул-вақоеъ» бештар дар таркиби ибораҳои исмӣ омада, муносибати муайянкунандагӣ –масоҳавиро ифода кардааст. Масалан, «Дузде қуфли *дари хонаи мадрасаро бартофта, ҳар чӣ ёфта, бурда [820].*» [Диссертатсия, 181].

Дар бахшҳои алоҳида ва зерфаслҳои ин боб низ муносибатҳои пуркунандагӣ ва ҳолии пешояндҳо номӣ ва таркибии номӣ дар ташаккули ибораҳои феълӣ мавриди таҳлили қарор гирифтааст.

Зимни баррасии пасояндҳо низ муҳаққиқ мисолҳои зиёдеро таҳлил кардааст ва доир ба мавқеи пасоянди *-ро* дар шаклгирии ибораҳои феълӣ маълумоти муфассал дода, баъзе вижагии хоси забони адабии тоҷикӣ дар ин марҳиларо бо марҳилаҳои пешини забон мавриди муқоиса қарор додааст.

Чун боби дуюм дар охири ин боб низ дар ҷадвал мавқеи омории пешояндҳои таркибии номӣ оварда шудааст.

Дар боби сеюми диссертатсия вижагиҳои маъноии ибораҳои феълӣ ба риштаи таҳқиқ кашида шудааст. Муаллиф зерфаслҳои ин боби кори худро вобаста ба семантикаи феъл гурӯҳбандӣ карда, маводи мавриди назарро таҳлили лугавию маъноӣ карда, ба натиҷае расидааст, ки таҳлили маводи сарчашмаҳои хаттии давраи мавриди назар собит сохт, ки дар таркиби ибораҳои феълӣ, асосан, гурӯҳи семантикии феълҳо, амсоли феълҳои ҳаракат, амал, ҳолат, муносибат, тағйирёбии ҳолату вазъият ва ғайра ба сифати ҷузъи асосӣ омада, исм, сифат, шумора, ҷонишин, масдар, ҳол, сифати феълӣ ва зарф чун ҷузъи тобеъ воқеъ мегарданд [ниг. ба Диссертатсия 243].

Зимни баррасӣ ва таҳлили мавод бештар ба чанбаҳои маъноии ҳамаи ҷузъҳои ибораҳои феълӣ таваҷҷуҳ зоҳир шудааст, чунки тобишҳои маъноии пешояндҳо ва хусусиятҳои зоҳиршавии онҳо дар таркиби ибораҳои феълӣ, мавқеи пешвандҳо дар ташаккули феълҳои сохта дар ифодаи маъно низ нақши муҳим дошта метавонад.

Дар таҳияи ин боби диссертатсия бештар ба афкори назарияҳои муҳаққиқон С. Ҳалимов, Ж. Гулназарова ва дигарон таваҷҷуҳ зоҳир карда шудааст.

А. Гаффоров дар баҳши Хулоса ҳамаи бобу фаслҳо ва зерфаслҳои кори диссертатсионии худро ҷамъбаст намуда, натиҷаи таҳқиқоти мазкурро дар 15 банд пешниҳод кардааст, ки он ба талаботи кори диссертатсионӣ ҷавобгӯ аст. Ҳар як бандро муҳаққиқ ба таври ниҳоят муҳтасар ва бо асосҳои далелҳои муътамад мавриди хулосабарорӣ ва натиҷагирӣ қарор додааст.

Мавриди зикр аст, ки муҳаққиқ доир ба кори диссертатсионии худ пурра ворид гардида, адабиёти илмӣ дастрасгардидаро доир ба мавзӯи кори илмӣ мутолиаву баҳрабардорӣ карда, дар асоси назарияҳои гуногуни ифодашуда баҳси илмӣ ораста, назари шахсии худро доир ба онҳо то андозае баён кардааст ва мавқеи шахсии худро дар таҳқиқоти худ муайян кардааст. Мавриди таъкиди хос аст, ки дар кори диссертатсионии мазкур галатҳои имлоӣ, услубӣ ва китобат хеле кам ба назар мерасанд.

Дар баробари ин дар кори диссертатсионии мазкур баъзе камбудию норасоиҳо ба назар мерасанд, ки зикри онҳо барои бештар гардидани таҳқиқотҳои минбаъдаи монографияи диссертант мусоидат карда метавонанд.

1. Дар муқаддима дар баҳши дараҷаи омӯзиши мавзӯъ асарҳои зиёдеро мавриди баррасӣ қарор дода бошад ҳам, ягон асари илмӣ аз нигоҳи нақд таҳлил нагардидааст, камбудию эродҳо нисбат ба онҳо зикр нашудааст. Ҳамин масъала дар автореферати диссертатсия низ ба назар мерасад;

2. Бо вучуди босаводона ва бо риояи меъёрҳои имлоию китобатӣ таълиф шудани диссертатсия ва автореферати он баъзе норасоӣҳо дар саҳифаҳои 31, 47, 69, 234, 235, 319 ва ғайра роҳ ёфтааст;

3. Дар диссертатсия мавридҳои истифодаи аломатҳои тире ва нимтире чандон риоя нагардидааст ва байни онҳо фарқ гузошта нашудааст;

4. Дар саҳифаҳои 46 ва 69 ғалатҳои услубӣ ба назар мерсанд.

5. Дар тамоми диссертатсия ва автореферат масалан, саҳифаи 48-диссертатсия ва саҳифаи 23-и автореферат ишораҳои шарҳи поварак ба таври автоматӣ монда нашудааст, ки ин боиси ба саҳифаи дигар гузаштани матн ва омехта шудани он бо матни асосии кор мегардад;

6. Зерфасли «1.4. Баррасии ибораҳои феълӣ дар осори асрҳои миёна» бо зерфаслҳои пешин иртиботи мантиқӣ надорад, зеро дар фаслҳои пешин сухан дар атрофи назару афкори забоншиносон доир ба назарияи ибора меравад, дар ин фасл таҳлилҳои муаллиф доир ба шаклгирии ибораҳои феълӣ тавассути пешояндҳо омадааст;

7. Дар саҳифаи 54 муаллиф овардааст: “Масалан, дар ибораи *мурғе бипаридан* ҷузъи асосӣ аз феъли ҳаракат таркиб ёфта, маънои самти ҳаракати амалро аз поён ба боло ифода кардааст: *Ногоҳ мурғе бипариду овоз кард [329; 51]*”. Дар ибораи мазкур алоқаи артикли мисли алоқаи изофӣ ҳамчун воситаи алоқа намоён мешавад.” Ба андешаи мо, дар ин мисол ибораи феълӣ ба назар намерасад ва дар он *-е* воситаи алоқа набуда, вазифаи асосии худ, яъне артикли номуайяниро ифода кардааст.

Чунин як норавшанӣ дар андешаи дигари муаллиф “Дар як гурӯҳи ибораҳои феълӣ исмҳои макон ба сифати ҷузъи тобеъ омада, феъли *ниҳодан* ҳамчун ҷузъи асосӣ муносибати макону объектро якҷоя ифода мекунанд: Исмоил пӯсти онро бардошт ва ба хона овард ва пеши модари худ *Хочар бар замин ниҳод [346; 145]*.” ба назар мерасад, зеро дар ин маврид феъли *ниҳод* ҷузъи ибораи *бар замин ниҳодан* набуда, балки хабари

чумла аст. Дар саҳифаҳои 69, 70, 72, 74, 82 ва ғайра низ зимни таҳлили мисолҳо чунин номафҳумӣ ҷой дорад.

8. Баъзан муаллиф маводи таҳлилшавандаро аз матн бо ишораҳо ҷудо накардааст, масалан „дар саҳифаи 71 (Пешоянди ба);

9. Дар саҳифаи 181 дар боби сеюм таҳлили мисолҳо бо пешоянди *дар* чандон зарурат надорад.

10. Дар зерфасли охири боби сеюм доир ба пасоянди *-ро* баҳс карда, мисолҳои зиёдеро таҳлил намуда бошад ҳам, диссертант ба мафҳуми “қолабҳои пешояндӣ-пасояндӣ”, ки дар асарҳои М.Н. Қосимова ва С. Ҳалимов зикр шудааст, ишора накардааст.

Аксари эродҳои зикршуда дар автореферати диссертатсия низ ба назар мерасанд.

Ҳамин тариқ, эродҳои зикршуда ва камбудию норасоии таъкидшуда, моҳият ва дастовардҳои илмию назариявии кори диссертатсионии анҷомшударо нақоҳонда, зуд ислоҳшаванда ба шумор мераванд.

Дар маҷмӯъ, кори диссертатсионии Гаффуров Абдушукур Одинашоевич таҳқиқоти комили баанҷомрасидааст, ки дар он тамоми паҳлуҳои нахвию маъноии ибораҳои феълӣ ҳам аз ҷиҳати сохтори грамматикӣ ва ҳам аз ҷиҳати фарогирии ҷанбаҳои луғавию маъноӣ мавриди таҳқиқ, баррасӣ ва таҳлили васеъ қарор дода шудааст. Ба андешаи мо, диссертант тавонистааст, ки бо пешниҳоди чунин як таҳқиқот мавзӯи мазкурро дар забоншиносии тоҷик то андозае ҷамъбаст намояд, ки ин яке аз вижагиҳои хоси кори диссертатсионии мазкур ба шумор меравад.

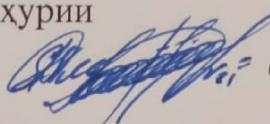
Дастовард ва қомебиҳои илмию муҳаққиқ зимни баррасии масоили гузошташуда муътамад ва асоснок буда, хулосаҳои пешниҳодшуда маҳсули афкори назарии муаллифро инъикос менамоянд, яъне саҳми шахсии муҳаққиқ зимни баррасии мавзӯи бараъло мушоҳида мешавад.

Рисола ва мақолаҳои ҷопнамудаи муҳаққиқ муҳтавои асосии корро инъикос карда, дар маҷаллаҳои тақриршавандаи ҚОА назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ба нашр расидаанд.

Автореферати диссертатсия (гунаҳои тоҷикӣ ва русӣ) фишурдаи қори таҳқиқотӣ ва натиҷаҳои таҳқиқотро инъикос карда, ба талаботи Низомномаи ҚОА назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон пурра ҷавобгӯ мебошад.

Ғаффоров Абдушукур Одинашоевич бо таълифи чунин таҳқиқоти муқаммал ва ба анҷомрасидаи диссертатсионӣ сазовори дараҷаи илмии доктори илмҳои филологӣ аз рӯйи ихтисоси 10.02.01 – Забони тоҷикӣ мебошад.

Муқарризи расмӣ дуҷум,
доктори илмҳои филология,
муовини якуми вазири
маориф ва илми Ҷумҳурии

Тоҷикистон, дотсент Саломийён Муҳаммаддовуд Қаюм

Суроға: Ҷумҳурии Тоҷикистон,
шаҳри Душанбе, кӯчаи Нисормуҳаммад 13^а,
Вазорати маориф ва илм, тел. 227-57-01, 918808467
E-mail: salomov1967@mail.ru

Имзои М. Саломийёро тасдиқ менамоям:

Сардори раёсати кадрҳо ва корҳои
махсуси Вазорати маориф ва илми
Ҷумҳурии Тоҷикистон

Ф. Расулзода

19 04 2021